

Scientific Requirements of Interrogation of Child Victims of Sexual Abuse in the Primary Investigation Process

Hossein Goldouzian*

Assistant professor in criminal law and criminology,
Faculty of Humanities and Social Sciences, Golestan
university, Golestan, Iran.

Abstract

Despite the fact that the interrogation and initial questions and answers of the victim in the primary investigations process play a prominent role in the detection of crimes, but the physical and mental characteristics of the interrogator and the manner of the interrogation process have been disregarded in Persian criminal law studies. This article aims to answer the question with a descriptive-analytical method, what requirements should be considered in the interrogation process in the primary research stage to detect the victimization of children? To achieve this, according to the available data, the article is divided into three topics.

The first topic examines the selection of the interrogator and his training. If the first step, which is to have an expert interrogator with special physiological and mental characteristics, is not taken correctly, it will definitely not be time for the other steps. In relation to the physical characteristics of the interrogator, various studies indicate that people have a tendency to disclose crimes for women in sensitive matters such as sexual crimes, and this tendency is more prominent in the case of children due to their sensitive nature. Out of all the requirements regarding the interrogation of children, the Iranian legislator has explicitly and correctly set criteria for the gender of the interrogator. Article 42 of the Criminal Procedure Law stipulates: "If possible, the interrogation and investigation of women and minors should be carried out by trained female officers and in accordance with religious standards." In addition to physical characteristics, the main thing that plays an important role in doing an accurate and reliable question and answer is the mental characteristics and capabilities that he acquires. The increase in skill and expertise leads to the reduction of bias and incorrect mental backgrounds, and as a result, more correct and reliable information is

* Corresponding Author: h.goldouzian@gu.ac.ir

How to Cite: Goldouzian, H. (2023). Scientific Requirements of Interrogation of Child Victims of Sexual Abuse in the Primary Investigation Process. *Journal of Criminal Law Research*, 11(42), 9-43. doi: 10.22054/jclr.2023.59611.2305

obtained. In many countries, such as the United States, Canada, and England, training courses are held to improve the expertise and skills of interrogators, and the interrogation process is subject to pre-determined and taught protocols. The most widely used and important of these protocols, which have many similarities with each other, are: 1 Step-Wise Interview Guidelines; 2. cognitive interview; 3. Ten-step Investigative Interview; 4. National Institute of Child Health and Human Development research interview protocol.

The second topic deals with the issue that after the selection and training of the interrogator, he should be able to get to know the child's condition and gain his trust in the beginning. The age of the victim, his physical, mental and spiritual abilities and problems, evolutionary or developmental considerations, ethnicity, language, culture, religion and the economic status of the family where he grows up and the places he went and comes are examples of information that should be obtained before the main question and answer session. This information can be obtained from the child's relatives, the school and kindergarten he goes to, and his doctors and teachers. After the initial acquaintance with the child, the interrogator should gain his trust by using them and by applying communication methods. Verbal and non-verbal communication, respecting the child's personal space by maintaining a proper distance and asking if the child feels comfortable with the distance between the interrogator and himself, calling him by name, Choosing words and arranging them next to each other in such a way that the child believes that the interrogator understands his painful situation and sympathizes with him has a great effect on creating empathy and intimacy between the two parties.

In the last topic and after communicating with the child, It is time for the interrogator to give basic training to the child and ask the main questions and answers related to the crime. Explaining the child's role in the interrogation, teaching how to answer the questions, explaining the concepts of truth and lies to the child and gaining a detailed understanding of him in answering the questions are the effects of basic training. In the main questions and answers and according to the protocols, the beginning of the main question and answer process should be with "open questions". After the interrogator has heard the child's free interpretation and everything that was in his mind since the day of the incident, he should add to its quantitative and qualitative richness through specialized questions. The questions should not be suggestive or in such a way that their answer is yes or no.

These explanations and information in various sources about this subject show that the primary investigations process, especially the interrogation session, question and answer session, interview or any other title that is placed on it, is one of the most important parts of criminal justice system, which is ultimately a huge part of the justifications for sentencing, but so far no special law or regulation has been written for its technical part. In other words, issues

such as the existence of an expert and trained interrogator who has a special card should be included among the rights of the parties to a criminal case. It is clear that having legal information or work experience of the judge and officer who is responsible for the interrogation is not a guarantee for holding a useful and quality question and answer session.

Keywords: Victim Child, Sexual Abuse, Interrogation, Open-ended Questions, Primary Investigations.

الزامات علمی بازجویی از کودکان بزه‌دیده سوءاستفاده جنسی در فرایند تحقیقات مقدماتی

حسین گلدوزیان * عضو هیئت علمی گروه حقوق و الهیات دانشگاه گلستان، گلستان، ایران.

چکیده

علی‌رغم اینکه بازجویی و پرسش و پاسخ‌های اولیه از بزه‌دیده در فرایند تحقیقات مقدماتی نقش پررنگی در کشف جرایم دارد، لکن ویژگی‌های فیزیکی و ذهنی بازجو و چگونگی فرایند بازجویی از موضوعات مغفول نوشتگان فارسی در حقوق کیفری است. اگر مخاطب بازجو، کودک بزه‌دیده و نوع جرم، جنسی باشد، نحوه گرفتن اطلاعات، حساسیت بسیار بالاتری را می‌طلبد؛ چرا که بزه‌دیدگی کودک را در شرایط اضطراب آمیزی قرار می‌دهد که بر تحولات شناختی وی اثر می‌گذارد، شرایط رشدی و فیزیکی کودک اجازه یادآوری و آگاهی کامل را به وی نمی‌دهد و جرم جنسی که فاقد نشانه است و احساس شرم برای کودک به وجود می‌آورد، او را از بیان جزئی اطلاعات منصرف می‌کند. این مقاله بر آن بوده است تا با روش توصیفی-تحلیلی به این سوال پاسخ دهد که برای کشف بزه‌دیدگی کودکان متمرکز بر بزه‌دیدگان جنسی چه الزاماتی در فرایند بازجویی در مرحله تحقیقات مقدماتی بایستی مدنظر قرار گیرد؟ زن بودن بازجو جهت افزایش صمیمیت، دیدن آموزش‌های لازم توسط وی، کسب اطلاعات لازم پیش از جلسه در مورد شخصیت بزه‌دیده برای ارتباط‌گیری مناسب با کودک و پیش بردن بازجویی بر مبنای پروتکل از نتایج تحقیق و پرسش به پاسخ مذکور می‌باشد.

واژگان کلیدی: کودک بزه‌دیده، سوءاستفاده جنسی، بازجویی، سؤالات باز، تحقیقات مقدماتی.

مقدمه

پس از جنگ جهانی دوم با تصویب «اعلامیه اصول بنیادی عدالت برای بزه‌دیدگان و قربانیان سوء استفاده از قدرت» در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، مباحث بزه‌دیده‌شناسی حمایتی که تأکید بر ترمیم آسیب‌های بزه‌دیده و عدم تشدید آنها دارد، مورد توجه قرار گرفت. حفظ هویت و رعایت کرامت انسانی بزه‌دیده، به رسمیت شناختن حق جبران، فراهم کردن کمک به بزه‌دیدگان در سراسر فرایند حقوقی و بازجویی‌های تخصصی از بزه‌دیدگان به ویژه کودکان از جمله موضوعات آن می‌باشد (رایجیان اصلی، ۱۳۸۴، ۳۰).^۱ قطعنامه ۲۰۰۵ شورای اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل در رابطه با کودکان بزه‌دیده و شاهد جرم^۲ نیز صراحتاً مقرر کرده است که بایستی فرایند بازجویی از کودکان بزه‌دیده به ویژه بزه‌دیدگان جنسی توسط افراد آموزش دیده و با رهنمودهای لازم صورت گیرد.

در کنار این مقررات و اهمیت آنها به مسئله بازجویی از کودکان بزه‌دیده، تحقیقات بیشماری نیز این موضوع را مدنظر قرار داده است که برای داشتن یک بازجویی مفید از کودک بزه‌دیده که بتوان از اطلاعات استخراجی آن استفاده کرد، چه باید و نباید‌هایی لازم‌الرعایه است. جزئیاتی از قبیل زن یا مرد بودن بازجو و نحوه نشستن وی تا نوع سؤالات بر کمیت و کیفیت پاسخ‌ها تأثیرگذار است. کودکان به ویژه آنهایی که سن کمتری دارند درک درستی از رویداد واقع شده و توانایی بیان آن در قالب واژگان مناسب و قانونی را ندارند، قدرت یادآوری جزئیات در مورد آنها با تردیدهایی همراه است و حتی فضای اتاق روی چگونگی افشای جرم توسط آنها نقش دارد. به استناد تحقیقات که ذکر آنها در ادامه مقاله خواهد رفت، بازجویی که ادعای کودک^۳ بزه‌دیده را بررسی می‌کند باید متناسب با سنجه‌هایی نظیر سن، جنس، قابلیت حافظه و نوع بزه‌دیدگی کودک، روشی را اتخاذ کند

۱. برای مطالعه حقوق بزه‌دیده در مرحله تحقیقات مقدماتی رک به: (ابراهیمی و رئوفیان، ۱۳۹۴)، (اختری و مؤذن‌زادگان، ۱۳۹۸)، (ساقیان، ۱۳۹۳).

2. Guidelines on justice matters involving child victims and witnesses of crime

۳. منظور از کودک در این مقاله هر فرد زیر ۱۸ سال اعم از طفل یا نوجوان است.

که اطلاعات اخذ شده صحیح و دقیق باشد، آسیب روانی کمتری به کودک وارد و مانع بزه‌دیدگی ثانویه او شود، جلسه تحقیق کوتاه و مفید باشد و حتی الامکان دیگر تکرار نشود. در اکثر این مقررات و منابع، بزه‌دیدگی جنسی کودک و ملاحظات مرتبط به بازجویی از او، حساسیت و توجه بیشتری را نیز برانگیخته است. دلایل چنین توجهی آن است که: اولاً؛ در سوء استفاده جنسی^۱ از کودک دو شاهد وجود دارد: ۱. مظنون ۲. کودک، چرا که سوء استفاده جنسی در خفا و پنهانی ارتکاب می‌یابد و در بسیاری از موارد نظیر دستمالی آلت جنسی یا تماشاگری جنسی فاقد نشانه‌های ظاهری است (Bays and Chadwick, 1993; 94)، فلذا مهم‌ترین مرحله برای اثبات جرم، تحقیق از خود بزه‌دیده و اطلاعاتی است که از وی گرفته می‌شود. همانطور که «بک» و همکارانش گفته‌اند در این جرم «کلمه در برابر کلمه قرار می‌گیرد» (Back et al, 2011; 51). ثانیاً، اگر در جرایم دیگر علیه کودک نظیر آسیب فیزیکی، والدین و نزدیکان او جزو گروه‌های حامی محسوب شده و کودک را تشویق به افشای جرم می‌کنند، در جرایم جنسی علیه کودکان سهم ارتکاب جرم توسط خویشان، نزدیکان و افراد قابل اعتماد بیشتر است و این موضوع در افشای جرم و بیان جزئیات جرم جنسی توسط کودک بسیار تأثیرگذار است^۲ (Goodman-Delahunty, 2014; 2). ثالثاً، سوء استفاده جنسی از جرایمی نیست که بزه‌دیده بتواند به راحتی آن را بازگو کند و اشتیاقی برای آن داشته باشد، بلکه در مقابل موانع درون فردی و میان فردی بسیاری نظیر طرد و انگ اجتماعی، مقصر قلمداد کردن کودک، واکنش نامناسب والدین و فقدان آگاهی از سوء استفاده‌های جنسی همچون سدی جلوی افشای جرم توسط کودک را می‌گیرند.

۱. ماده ۱۰ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان برای اولین بار مصادیق سوء استفاده جنسی را شمارش کرده است که می‌توان آنها را به دو دسته کلی تقسیم کرد: اول، سوء استفاده‌هایی که در آنها کودک هدف رفتار جنسی مرتکب است و دوم، سوء استفاده‌هایی که در آنها کودک وسیله رفتارهای جنسی قرار می‌گیرد. رفتارهای جنسی تماسی و غیرتماسی در دسته اول و رفتارهایی نظیر هرزه‌نگاری و معامله طفل برای فحشاء در دسته دوم قرار می‌گیرند. منظور از سوء استفاده جنسی در این مقاله دسته اول و رفتارهای جنسی تماسی و غیر تماسی است. برای مطالعه بیشتر رک به: (گلدوزیان و هدایتی، ۱۴۰۱).

۲. مطالعات آماری حاکی از آن است که اطفال دختر بیشتر توسط نزدیکان درون خانواده نظیر پدر یا پدرخوانده یا برادر مورد سوء استفاده قرار می‌گیرند (Cashmore and Shackel, 2014, 77).

قانونگذار ایرانی بطور کلی در بند ده ماده واحده قانون حفظ حقوق شهروندی^۱، ماده ۳۱ قانون آیین دادرسی کیفری و ماده ۳۹ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ به ترتیب به آشنایی بازجویان با مهارت‌های حقوقی، روانشناسی و جرم‌شناسی، پلیس ویژه اطفال و مهارت‌های آموزشی بازجو اشاره کرده، اما به هیچ کدام از بایسته‌های علمی این مهارت و تخصص و الزامات ناظر بر شخص بازجو^۲ و فرایند بازجویی نپرداخته است. منبعی نیز به زبان فارسی بطور خاص بازجویی از کودکان بزه‌دیده به ویژه بزه‌دیدگان جنسی را موضوع مطالعه خود قرار نداده است. لذا، در این تحقیق سعی شد تا با بررسی منابع معتبر در این حوزه و استخراج مخرج مشترک‌های آنها، ضمن تبیین برخی الزامات فرایند بازجویی که عدم رعایت آنها هم می‌تواند با توجه به برائت نادرست مجرم، بزه‌دیدگان جدیدی را رقم بزند و هم اینکه با مجرم شمردن بیگناهی موجب خدشه‌دار شدن عدالت شود، این نکته نیز مدنظر قرار گیرد که در این رابطه چه مطالعاتی در دنیا انجام شده و چه دقت نظرهایی صورت گرفته است.

برای تحقق این امر با توجه به داده‌های موجود، مقاله به سه مبحث تقسیم شده است. مبحث اول (ویژگی‌های فیزیکی و ذهنی بازجو) در بررسی انتخاب بازجو و آموزش او است. اگر گام اول که داشتن نیروی متخصص با ویژگی‌های فیزیولوژیکی و ذهنی خاص است، درست برداشته نشود قطعاً نوبت به مراحل دیگر نمی‌رسد. پس از آن در مبحث دوم (آشنایی و ارتباط‌گیری با کودک پیش از بازجویی) این موضوع مطمح نظر قرار گرفته است که بازجو قبل از شروع پرسش و پاسخ‌های اصلی چه کنش و واکنش‌هایی داشته باشد تا بتواند اعتماد کودک را جلب کرده و پاسخ‌های صحیح‌تری از او دریافت کند. نهایتاً و در مبحث

۱. برای مطالعه در مورد این قانون و آثار آن رک به: (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۸).

۲. با توجه به اینکه وظیفه تحقیق، پرسش و پاسخ و بازجویی از بزه‌دیده را بازپرس، دادیار، ضابط دادگستری و حتی قاضی دادگاه (در جرایمی که بطور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شوند) می‌توانند بر عهده داشته باشند، از عبارت بازجو در این مقاله استفاده شده است تا شامل هر کسی که این وظیفه بر عهده او قرار می‌گیرد بشود. در قانون آیین دادرسی کیفری نیز در مواد مختلفی نظیر مواد ۴۲ و ۲۰۶ عبارت بازجویی به کار رفته است.

سوم (نحوه بازجویی از کودک) به این موضوع پرداخته شد که پرسش‌های اصلی چگونه باشند و چه کاری انجام گیرد تا از صحت گفته‌های کودک اطمینان حاصل شود.

۱. ویژگی‌های فیزیکی و ذهنی بازجو

برای اینکه بتوان ماشین تحقیق و بازجویی از کودک را سالم و صحیح به مقصد یعنی کشف واقعیت رساند، به فردی نیاز است که دارای ویژگی‌های فیزیکی و ذهنی خاصی باشد. بازجو باید پیش فرض‌های ذهنی خود را کنار گذارد و به دنبال آنچه می‌خواهد بشنود نباشد، زیرا مهم‌کمیت اطلاعات گرفته شده نیست، بلکه کیفیت آن است. در تحقق این کیفیت از منظر مشخصه‌های فیزیکی بهتر است بازجو زن و با ویژگی‌های ظاهری متناسب باشد (۱-۱) و از بُعد ذهنی نیز تخصص، گذراندن دوره‌های خاص و رعایت پروتکل‌ها (۲-۱) برای او شرط است.

۱-۱. جنسیت بازجو

یکی از الزاماتی که در رابطه با تحقیق از کودکان ملحوظ نظر قرار دارد و در حال حاضر (با تسامح) رنگ و بوی قانونی نیز به خود گرفته است، تأکید بر جنسیت بازجو است. مطالعات مختلف حاکی از آن است که افراد تمایل دارند تا در موضوعات حساس نظیر جرایم جنسی به افشای جرم در برابر زنان پردازند (Axinn, 1991; 316) و این تمایل در مورد کودکان با توجه به روحیه حساس آنها برجستگی بیشتری می‌یابد. «لمب» و «گارتسون» بیان کرده‌اند که: «مردان بطور ذاتی و البته شاید به علت ساختارهای اجتماعی خشن، سفت و خشک هستند و توانایی برقراری ارتباط با کودکان را ندارند؛ اما زنان از مهارت‌های میان فردی قوی‌تری برخوردارند، بیشتر می‌خندند، ارتباط چشمی بهتری دارند و به جزئیات بیشتر توجه می‌کنند» (Lamb and Garretson, 2003; 158).

اگر بازجو بخواهد از دریچه اقتدار و قدرت با کودک برخورد کند، نمی‌توان به گفته‌های وی چندان اعتماد کرد؛ چرا که از منظر روانشناختی در کودکان به ویژه آنها که زیر ۷ سال دارند، ارتباط متقابلی بین اقتدار ادراک شده و فرمان‌پذیری وجود دارد؛ یعنی کودکان می‌

خواهند رضایت بزرگسالان را به دست بیاورند و در نتیجه به گونه‌ای عمل می‌کنند که پرسش‌کننده راضی شود. یکی از دلایل تحت تأثیر قرار گرفتن کودکان نیز در برابر سؤالات تلقینی این است که کودکان به بزرگترها به عنوان انسانهای دارای قدرت و نفوذ نگاه می‌کنند، این اقتدار و نشان دادن آن در مردان بسیار بارزتر از زنان است. مردان تمایل دارند تا قدرت خود را هنگامی که در مقامی هستند بروز دهند، ولی زنان تمایل دارند تا از آن بکاهند. در نتیجه پرسش‌کننده مرد، کودک را تحت تأثیر و تحریک کلام و رفتار خود قرار می‌دهد و موجبات انحراف مسیر تحقیق را ایجاد می‌کند، در حالیکه زن بودن وی فضا را به سمت صمیمیت می‌برد و این موضوع بر صحت پاسخ‌های کودک اثرگذار است (Ceci and Bruck, 1993; 406). زن بودن بازجو با توجه به بزه‌دیدگی جنسی کودک می‌تواند تأثیرگذارتر باشد، زیرا در سوءاستفاده جنسی، درصد بزه‌دیدگی دختران بالاتر از پسران است^۱ و هم جنس بودن بازجو با کودک علاوه بر اینکه به وی شجاعت گفتن جزئیات را می‌دهد، از بزه‌دیدگی ثانویه نیز جلوگیری می‌کند.

قانونگذار ایرانی از بین تمام بایسته‌های ناظر بر بازجویی از کودکان تنها در جنسیت بازجو ضوابطی را صراحتاً و به درستی وضع کرده است. ماده ۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری مقرر می‌دارد: «بازجویی و تحقیقات از زنان و افراد نابالغ در صورت امکان باید توسط ضابطان آموزش دیده زن و با رعایت موازین شرعی انجام شود». برخی از نویسندگان حقوقی (خالقی، ۱۳۹۷، ۷۴) بر این باورند که این ماده با ماده ۲۸۵ قانون آیین دادرسی کیفری که انجام تحقیقات مقدماتی کلیه افراد زیر ۱۵ سال را به دادگاه (که حسب مورد می‌تواند دادگاه کیفری اطفال و نوجوانان یا دادگاه کیفری یک ویژه باشد) و تحقیقات مقدماتی افراد ۱۵ تا ۱۸ سال را به دادسرای ویژه سپرده است، تعارض دارد. لکن، اگر بر این باور باشیم که قانونگذار کار عبث انجام نمی‌دهد و لاجرم فکر و اندیشه‌ای برای چنین شکل قانونگذاری داشته است، می‌توان بیان کرد که ماده ۴۲ فارغ از بزه‌کار یا بزه‌دیده بودن کودک وضع شده

۱. «بارت» و همکارانش با بررسی ۵۵ مقاله کمی و آماری در مورد سوء استفاده جنسی از کودکان در ۲۴ کشور بیان کردند که این پدیده حقیقتاً پدیده‌ای جهانی است و هیچ جامعه‌ای از آن در امان نیست به نحوی که ۸ الی ۳۱ درصد دختران و ۳ الی ۱۷ درصد پسران در معرض سوء استفاده جنسی قرار گرفته‌اند (Barth et al, 2013, 469).

است. یعنی درست است که در رابطه با کودک بزهکار ماده مذکور بلافاصله خواهد بود، لکن تحقیق از کودکان به زمانی که آنها بزهکار هستند محدود نمی‌شود و قطعاً بزه‌دیدگی این گروه اهمیت بیشتری دارد و در نتیجه نه تنها این ماده تعارضی با مواد دیگر قانون آیین دادرسی ندارد بلکه وجود آن لازم است. بدین بیان، بسیاری از جرایمی که علیه کودک اتفاق می‌افتد و دلیلی برای طرح مستقیم در دادگاه وجود ندارد، مانند کودک‌آزاری جسمی و حتی مواردی که در حوزه سوءاستفاده جنسی قرار می‌گیرند ولی منافی عفت نیستند مانند هرزه‌نگاری، تحقیقات مقدماتی آنها باید توسط ضابطان آموزش دیده زن صورت گیرد. لازم به ذکر است علاوه بر اهمیت دادن به جنسیت بازجو، در ویژگی‌های ظاهری او نیز باید دقت شود و از انتخاب افرادی که چهره و صدای خشن یا خیلی خاص دارند مانند چهره‌ای که آثار سوختگی دارد یا صدایی که بیش از حد نازک یا کلفت است یا افرادی که دارای تکانه‌های عصبی در صورت یا دیگر اعضای بدن هستند مانند اینکه دائماً لب خود را می‌گزند یا پلک می‌زنند اجتناب ورزید.

۱-۲. تخصص و مهارت بازجو

فارغ از جنسیت و ویژگی‌های ظاهری بازجو، امری که نقش اصلی را در انجام یک پرسش و پاسخ دقیق و مطمئن دارد، ویژگی‌های ذهنی و قابلیت‌هایی است که او کسب می‌کند. افزایش مهارت و تخصص منجر به کاهش تعصب و پیش‌زمینه‌های ذهنی نادرست می‌شود و در نتیجه اطلاعات صحیح و قابل اعتمادتری به دست می‌آید. بطور مثال "گودمن" و «ملیندر» بیان کرده‌اند که: «در تشخیص فرد دروغگو از راستگو دیدگاه‌های تقلیدی و فاقد کارشناسی جا افتاده‌ای وجود دارد که از لحاظ علمی نادرست است، بطور مثال بیشتر افراد عقیده دارند کسی که دروغ می‌گوید نگاه خود را می‌دزد و از نگاه کردن به چشم طرف مقابل اجتناب می‌ورزد، در حالیکه تحقیقات علمی نشان می‌دهد که چنین موضوعی ارتباط بسیار کمی با دروغ و راست گفتن دارد» (Goodman and Melinder, 2007; 5).

هم‌چنین، اگر بازجو به علت فقدان آگاهی و دیدن آموزش‌های لازم صرفاً با داشته‌های ذهنی خود بخواهد فرایند بازجویی را پیش ببرد، ممکن است این تصور را داشته باشد که

کودکان به ندرت در مورد سوء استفاده جنسی دروغ می‌گویند و در نتیجه با طرح سؤالات تلقینی پاسخ‌ها را به سمتی سوق دهد که به اثبات سوء استفاده و مجازات فرد بیگناهی منجر شود و در مقابل اگر او پیش فرض داشته باشد که بطور مثال پدر هیچ‌گاه از فرزند خود سوء استفاده نمی‌کند یا ادعاهای دروغین کودکان فراوان است، ممکن است افشای اولیه کودک را بی‌اهمیت فرض کند و به اندازه کافی تحقیق نکند و در نتیجه مجدداً کودک را در شرایطی قرار دهد که موجبات سوء استفاده از وی فراهم شود. بدین ترتیب بازجو باید حتی الامکان بی‌طرف، بدون تعصب و دقیق باشد (Goodman and Melinder, 2007; 2).

پرسش‌کننده باید درک درستی از روانشناسی رشد کودک داشته باشد، هر میزان سن کودک افزایش پیدا کند قدرت یادآوری جزئیات بیشتر می‌شود و البته تلقین پذیری کاهش می‌یابد (Yuille et al, 2009; 8). بازجو باید دقت کند که آیا اظهارات کودک و به بیان صحیح‌تر حافظه کودک قابل اعتماد است یا خیر؟ غیر قابل اعتماد بودن، ارجاع به اعتمادپذیری ادله ارائه شده دارد نه صداقت و اعتماد به خود شاهد. به معنای دیگر، اظهارات کودک می‌تواند بنا به دلایلی از قبیل حافظه ضعیف، اغتشاش فکری و سؤالات تلقینی غیر قابل اعتماد باشد، در حالیکه کودک در تلاش برای ارائه پاسخ‌های صادقانه است. بطور مثال: «کودکان اصولاً تا رسیدن به ۹ سالگی دریافت صحیحی از زمان ندارند، آنها از واژه دیروز برای بیان هر اتفاقی که در گذشته رخ داده است و از فردا برای هر اتفاقی که قرار است بیفتد استفاده می‌کنند و درک صحیحی از روز، هفته، ماه، فصل و سال ندارند» (Roberts et al, 2016; 14).

اما در مقابل تصور و درک صحیحی از راست و دروغ دارند (Talwar et al, 2002; 396) و می‌توانند بین واقعیت و فانتزی تمییز قائل شوند (Golomb and Galasso, 1995; 808). هم‌چنین بازجو باید بداند در جرم جنسی احساس شرم، تقصیر و خجالتی در کودک وجود دارد که بر میزان اطلاعات افشا شده توسط وی تأثیر می‌گذارد (Saywitz et al, 1991; 682) و این تأثیر تا حدی است که حتی شاید به انکار آسیب توسط کودک منجر شود (London et al, 2005; 196).

در کشورهای بسیاری نظیر آمریکا، کانادا و انگلستان برای ارتقاء تخصص و مهارت بازجو، دوره‌های آموزشی برگزار می‌شود و فرایند بازجویی نیز تابع پروتکل‌های از پیش تعیین و تعلیم داده شده است. پرکاربردترین و مهمترین این پروتکل‌ها که شباهت‌های بسیاری هم با یکدیگر دارند عبارتند از: ۱: رهنمودهای مصاحبه گام به گام^۱؛ این رهنمودها مختص بازجویی از کودکان است و تأکید فراوانی بر در نظر گرفتن قابلیت‌های ذهنی و جسمی و همچنین پیش زمینه‌های فرهنگی آنها در زمان پرسش و پاسخ دارد (Yuille et al, 2009, 12). ۲. مصاحبه شناختی^۲؛ این مصاحبه مجموعه ای از دستورالعمل‌ها به منظور کمک به شاهد برای یادآوری واقعه اصلی و بازیابی حافظه است. برای این اتفاق از چهار اقدام شباهت سازی مصاحبه با واقعه^۳، بازیابی متمرکز^۴، بازیابی گسترده^۵ و سؤالات منطبق با شاهد استفاده می‌شود (Fisher et al, 1989; 723).^۶ همچنین به بازجو آموزش داده می‌شود صحبت‌های مخاطب را قطع نکند، از کلماتی نظیر تصور کن پرهیز کند، در هر مرتبه یک سوال پرسد و بعد از هر پاسخی که می‌شنود چند لحظه‌ای مکث کند. به کودک هم آموزش داده می‌شود در طول بازجویی تمرکز داشته باشد و از گفتن نمی‌دانم شرم نکند (Larsson et al, 2003; 214).^۳ مصاحبه تحقیقاتی ده مرحله‌ای^۷، شامل پرسش و پاسخ در ده مرحله است و از تأکید بر رهنمودهای آموزشی نمی‌دانم و متوجه نمی‌شوم به کودک شروع می‌شود و با پرسش از تعداد بزه‌دیدگی و اتفاقاتی که آخرین بار روی داده است پایان می‌یابد (Lyon, 2005).^۴ پروتکل مصاحبه تحقیقاتی موسسه ملی بهداشت کودک و توسعه انسانی^۸ که پرکاربردترین پروتکل برای انجام مصاحبه با کودکی که ادعای بزه دیدگی دارد در بین کشورهای مذکور است. این پروتکل دربردارنده جزئی‌ترین تمهیدات

-
1. Step-Wise Interview Guidelines
 2. Cognitive Interview
 3. Event-Interview Similarity
 4. Focused Retrieval
 5. Extensive Retrieval
 6. Witness-Compatible Questioning
 7. Ten Step Investigative Interview
 8. National Institute of Child Health and Human Development Investigative Interview Protocol.

برای گرفتن اطلاعات دقیق و مطمئن است. برقراری رابطه دوستانه با کودک، توضیح شرح وظایف وی و استفاده از سؤالات باز جزو بایسته‌های آن می‌باشد (Hershkowitz et al, 2007; 115).

در نهایت لازم به ذکر است، قانونگذار ایران متأسفانه کودک بزهکار را بسیار حساس‌تر و قابل توجه‌تر از کودک بزه‌دیده دانسته است. هر تمهیدی که قانونگذار اندیشیده اعم از وجود دادگاه اختصاصی با قضات متخصص یا رسیدگی مستقیم به جرم و یا تشکیل پرونده شخصیت، برای بزهکار است (نیازپور، ۱۳۹۵، ۲۵۱)^۱. کودک بزه‌دیده باید شرح آسیب‌های وارد به خود را در دادگاه بزرگسالان و همانند دیگران انجام دهد. هر چند در رابطه با کودک بزهکار نیز قانونگذار تحقیقات مقدماتی را بر عهده دادگاه قرار داده و متأسفانه در یک اقدام بی ارتباط با داده‌های علمی، به جای تأکید بر تخصص، بیشتر بر سابقه قضایی، متأهل بودن و فرزند داشتن مقام قضایی تأکید کرده است^۲. تنها ماده‌ای که صراحتاً آموزش دیده بودن اشخاصی که با کودک بزه‌دیده سر و کار دارند را مورد تأکید قرار داده، ماده ۳۹ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان است که فارغ از نبود ضمانت اجرا برای عدم رعایت آن، صرف نگارش چنین ماده‌ای و اعتقاد به اینکه باید در این حوزه آموزش وجود داشته باشد در خور تحسین و توجه است. این ماده مقرر می‌دارد: «تمام اقدامات و تحقیقات از اطفال و نوجوانان موضوع این قانون باید توسط اشخاص آموزش دیده در این زمینه و در کمترین دفعات و کوتاهترین زمان ممکن برحسب نیازهای آنها به عمل آید». نکته‌ای که وجود دارد این است که آموزش دیده بودن بازجو بیشتر متمرکز بر مأموران پلیس است و ماده ۳۱ قانون آیین دادرسی کیفری تأکید بر تشکیل پلیس ویژه اطفال و نوجوانان به موجب لایحه‌ای از طرف رییس قوه قضائیه کرده است، لکن پس از گذشت ۶ سال از لازم الاجرا شدن قانون هنوز

۱. بر ای مطالعه بیشتر در مورد سیاست کیفری افتراقی نسبت به کودکان بزهکار در دیگر کشورها رک به: (بشیریه،

۱۳۹۷) و در مورد سیاست کیفری افتراقی نسبت به کودکان بزه‌دیده رک به: (هدایت، ۱۴۰۰)

۲. بطور مثال هیچ یک از قضات رسیدگی کننده به جرایم اطفال در دادگاه‌های اطفال تبریز دوره‌های خاصی نگذرانده‌اند و تخصصی در زمینه اطفال و نوجوانان ندارند و هر یک از قضات که به آن شعبه منتقل شوند، عهده‌دار این وظیفه خواهند بود (عابدینی و علوی، ۱۳۹۵: ۱۰۵).

چنین لایحه‌ای تصویب نشده است و این موضوع به صورت زنجیره‌ای بحث تخصص و آموزش را در هاله‌ای از ابهام فرو برده است.

۲. آشنایی و ارتباط‌گیری با کودک پیش از بازجویی

پس از آنکه بازجو انتخاب شد، نوبت به مرحله اصلی می‌رسد، لکن قبل از شروع به پرسش و پاسخ برای آنکه کودک و حافظه وی کارایی لازم را داشته باشند و بازجو نیز به روش درستی برای شروع و پایان تحقیق برسد^۱، باید از قبل نسبت به شرایط و وضعیت کودک احاطه پیدا کند (۱-۲) و بتواند در ابتدای راه اعتماد او را به دست آورده و آن را تا انتها نگه دارد (۲-۲) که این مطالب ذیل دو عنوان مورد بحث قرار می‌گیرند.

۲-۱. احاطه بر وضعیت و شرایط کودک

برای اینکه پرسش‌کننده بتواند فرایند بازجویی را به خوبی پیش ببرد و سؤالاتی نپرسد که از یک طرف کودک تمرکز ذهنی خود را از دست بدهد و از طرف دیگر قابلیت اطمینان به اظهارات وی نزد مرجع قضایی صادر کننده رأی کاهش پیدا کند که در نتیجه آن جلسه نیاز به تکرار داشته باشد^۲، باید از ابتدا طرح کلی و چگونگی پرسش و پاسخ را بریزد. چنین اتفاقی به شرطی امکان پذیر است که بازجو پیش از دیدن کودک اطلاعاتی را در مورد وی جمع‌آوری کند. همانطور که «سیویتز» و «کمپرو» اشاره کرده‌اند: «سن بزه‌دیده، توانایی‌ها و

۱. مطالعات حاکی از آن است که وجود یک بازجوی متخصص که از پیش می‌داند باید از چه روش‌هایی استفاده کند منجر به این می‌شود که شهادت و گزارشی که کودک ارائه می‌کند باورپذیرتر باشد و کودک اعتماد بیشتری به وی داشته باشد (Themeli and Panagiotak, 2014, 4).

۲. برای اینکه جلسه بازجویی و پرسش و پاسخ نیاز به تکرار نداشته باشد، پیشنهاد شده است تا جلسه حتما ضبط ویدیویی شود (شریف‌زاری، ۱۳۸۷: ۴۹). برای مطالعه بیشتر در مورد ضبط ویدیویی و شرایط آن رک به: (Fielding and Conroy, 1992). اگر به دلایل مختلف در فرایند بازجویی نیاز به جلسه دوم احساس شد، بهتر است بازجو در طول جلسات متعدد یک شخص واحد باشد تا بزه‌دیده با روش‌های متفاوت پرسش و پاسخ روبرو نشود و از طرف دیگر اعتماد کودک نیز بیشتر جلب شود. ولی، نکته‌ای که از بار دوم به بعد باید مدنظر قرار داد و از این حیث تفاوتی نمی‌کند که آیا پرسش‌کننده تفاوت کرده است یا خیر این است که او کودک را به پاسخ‌هایی که پیش از این داده است ارجاع ندهد و سعی نکند به جای سؤال از رویداد اصلی سؤالات را حول محور جلسات قبلی مطرح کند.

مشکلات جسمی، روحی و ذهنی او، ملاحظات تحولی یا رشدی، قومیت، زبان،^۱ فرهنگ، مذهب و وضعیت اقتصادی خانواده‌ای که او در آنجا رشد می‌کند، مکان‌هایی که رفت و آمد می‌کند و عملکرد خانواده وی از نمونه اطلاعاتی هستند که بایستی پیش از جلسه پرسش و پاسخ به دست بیاید. این اطلاعات می‌تواند از نزدیکان کودک، مدرسه و مهد کودکی که به آنجا می‌رود و پزشکان و مربیان وی گرفته شود.» (Saywitz and Camparo, 1998;) 834.

این موضوع نشان می‌دهد به همان میزانی که تهیه پرونده شخصیت برای کودک بزه‌کار جهت اتخاذ اقدامات مناسب امری ضروری است (سهرابی، ۱۴۰۰، ۳۴۸) برای بزه‌دیده هم لازم است، چرا که علاوه بر آمادگی ذهنی بازجو و تهیه پرسش و پاسخ‌های مفید، در نهایت راهنمای قاضی دادگاه در انتخاب شیوه‌های حمایتی نیز خواهد بود. متأسفانه قانونگذار در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ علیرغم اشاره به بزه‌دیده در ماده ۱۰، نقش تأثیرگذار او در کشف جرم به ویژه از طریق پرسش و پاسخ را مورد توجه قرار نداده است. تشکیل پرونده شخصیت برای کودک بزه‌کار به موجب ماده ۲۸۶ قانون آیین دادرسی کیفری حتی در جرایم تعزیری سبکی نظیر جرم تعزیری درجه ۵ یا ۶ الزامی شده است، لکن برای کودک بزه‌دیده راهکاری پیش‌بینی نشده است. شاید بتوان این خلأ را با عملیاتی سازی مواد قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ جبران کرد. ماده ۴۰ این قانون مقرر دارد: «مرجع قضائی می‌تواند با در نظر گرفتن غبطه و مصلحت طفل یا نوجوان، انجام اقداماتی از قبیل ارزیابی و تحقیقات مقدماتی درباره وضعیت جسمی، روحی و روانی وی یا والدین، اولیاء و یا سرپرستان قانونی او، وضع خانوادگی و محیط سکونت، اشتغال و تحصیل را به مددکاران اجتماعی بهزیستی محول کند». با توجه به این ماده، مقام قضایی می‌تواند جلسه را به زمانی موکول کند که مددکار اجتماعی اطلاعات اولیه را اخذ کرده و در اختیار وی قرار داده

۱. بطور مثال باید دقت شود اگر کودک بزه‌دیده از قومیت‌های غیر فارسی زبان مثلاً ترک یا کرد است و امکان دارد این موضوع مانع برقراری ارتباط شود، فردی تحقیق را بر عهده بگیرد که به زبان مادری کودک تسلط داشته باشد.
۲. بزه‌دیده شخصی است که از وقوع جرم متحمل ضرر و زیان می‌گردد و چنانچه تعقیب مرتکب را درخواست کند، «شاکی» و هرگاه جبران ضرر و زیان وارده را مطالبه کند، «مدعی خصوصی» نامیده می‌شود.

است، اما نکته مهم این است که جمع آوری اطلاعات توسط مددکار و تشکیل پرونده شخصیت بایستی بلافاصله صورت گیرد، زیرا زمان طلایی پرسش و پاسخ از کودک، مدت کوتاهی پس از واقعه است که با گذشت زمان به علت مشخصه‌های فیزیولوژیکی، جزئیات از حافظه او پاک می‌شود و اثبات جرم را با دشواری روبرو می‌کند.

امری که باید به آن توجه داشت این است که آشنایی پیشین با بزه‌دیده شمشیری دو لبه است که گاهی امکان دارد لبه تیز آن با سؤالات تلقینی و تحریک کننده منجر به بریدن دست حقوق افراد شود. افرادی نظیر "کرونچ" و همکارانش عقیده دارند مصاحبه باید "مصاحبه کور"^۱ باشد تا پیش‌زمینه‌های ذهنی بازجو بر پرسش و پاسخ بی‌طرفانه وی تأثیر نگذارد (Cronch et al, 2006, 198). برای اینکه بتوان ضمن به دست آوردن مزایای آشنایی با بزه‌دیده از ایراد مذکور فاصله گرفت، بازجو باید تا جایی که می‌تواند تلاش کند و البته تعلیم دیده باشد تا این آشنایی قبلی در نوع پرسش و پاسخ‌ها و بی‌طرفی وی تغییر ایجاد نکند و همچنان طبق پروتکل‌های استاندارد به طرح سؤال پردازد و این آشنایی صرفاً جنبه کمکی داشته باشد، بطور مثال از کسی که مشکلات جسمی دارد نپرسد "چرا وقتی تو را اذیت می‌کرد فرار نکردی؟" یا از کسی که مشکلات زبانی دارد نپرسد "چرا جیغ و فریاد نزدی؟" و از کسی که پدر و مادر پر استرس و خشن دارد که هر روز وی را تنبیه می‌کنند نپرسد "چرا از همان اول به پدر و مادرت نگفتی؟" یا اگر می‌داند کودک شمارش اعداد را بلد نیست از وی تعداد و دفعات یک چیز را نپرسد. برای تحقق این مهم بهتر است وی در باب جرم ارتكابی یا زمان و مکان وقوع آن و حتی نوع جرم چیزی نداند و اطلاعات به دست آمده بیشتر در باب آشنایی با ویژگی‌های شخصیتی، فیزیکی و ذهنی بزه‌دیده باشد.

۲-۲. اعتمادسازی در کودک

قابلیت‌های شناختی^۲ کودک تنها یکی از عواملی است که بر کیفیت و کمیت اطلاعات اخذ شده از کودک در جلسه تأثیر می‌گذارد. عوامل معاشرتی و ارتباطی نظیر رفتار بازجو نیز

1. Blind interviews
2. Cognitive capacities

تأثیر بسیاری بر آن دارد (Almerigogna et al, 2007; 963). در تحقیق "بک" و همکارانش همه کودکان مصاحبه شونده گفته بودند که ارتباط صمیمی و خوب بازجو با آنها تأثیر زیادی در شرح واقعه داشته است و یکی از آنها علت اصلی یادآوری دقیق حادثه جنسی را ارتباط صمیمی با او بیان کرده بود (Back, 2011; 54). دلیل این است که بزه‌دیدگی به ویژه در حوزه رفتارهای جنسی به علت احساس شرمی که در بزه‌دیده ایجاد می‌کند و همچنین فضای حاکم بر بازجویی و پرسش و پاسخ توسط یک فرد غریبه اضطراب کودک و عدم تمایل وی به افشای جرم را به اندازه کافی افزایش می‌دهد، حال اگر بازجو نتواند با رفتار حمایتی و صمیمی خود این موانع را کاهش دهد و اعتماد کودک را به دست بیاورد، دیگر آنچنان نمی‌توان به ادامه فرایند تحقیق امیدوار بود.^۱

برای برقراری فضای گرم و ارتباط صمیمی و دوستانه و همدلی بین بازجو و کودک، ارتباطات کلامی و غیر کلامی و فقدان برخی کنش‌ها و واکنش‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای دارند.^۲ اولین گام در این فضا سازی آن است که بازجو بعد از دست دادن با بزه‌دیده، خود را بطور کامل معرفی کند و کودک را از این گمان که در موقعیتی قدرتمند و دوگانه نسبت به او قرار دارد خارج کند (هدایتی، ۱۳۹۸: ۷۷) مرحله بعدی، برای دستیابی به یک پرسش و پاسخ مفید و اطمینان‌بخش این است که بازجو برای کودک توضیح دهد که هر آنچه که در ادامه آنها با یکدیگر می‌گویند برای هیچ‌کسی بازگو و افشاء نخواهد شد مگر برخی از قضات و متخصصان که برای امنیت و بهبود او بخواهند کمک کنند. با این بیان، اولاً، کودک آمادگی پیدا می‌کند برای حرف‌هایی که در ادامه گفته خواهد شد و ثانیاً، از این حس که به اعتماد او خیانت خواهد شد تخلیه می‌شود.

۱. تحقیقات نشان داده است که عملکرد افراد مضطرب در مقایسه با افراد غیر مضطرب در انجام انواع وظایف شناختی پایین‌تر است و اگر این اضطراب به واسطه فضای حمایتی کنترل نشود احتمال پاسخ نادرست کودکان به سوال‌ها به ویژه سوالات تلقینی و هدایت شده بالا می‌رود (Almerigogna et al, 2007; 965).

۲. به گفته ری برد ویستل، متخصص ارتباط غیر کلامی ۶۵ درصد از مفاهیم در ارتباط بین دو نفر از طریق علایم غیر کلامی و تنها ۳۵ درصد به وسیله گفتار منتقل می‌شوند (نقل در: زارع فرابندی، ۱۳۷۹، ۶۲).

احترام به فضای شخصی کودک با حفظ فاصله مناسب و پرسیدن اینکه آیا کودک با فاصله‌ای که بین بازجو و خودش هست احساس راحتی می‌کند، هنگام ایجاد رابطه در کل فرایند بازجویی ضروری است. به پرسش‌کننده توصیه می‌شود به جای اینکه روی به روی کودک بایستد، با او بنشیند و البته فاصله آن دو بهتر است بیشتر از یک متر نباشد (Thakkar et al, 2015; 6). انتخاب لحن و تن صدای مناسب، گرم و دوستانه، ضریب سخنگویی^۱ متناسب با سن، درک و رشد کودک، خنده و تبسم مستمر و مرتب، برقراری ارتباط چشمی^۲ (نگاه‌های طولانی‌تر و بیشتر نشان‌دهنده علاقه و صمیمیت بین دو نفر است)، به اسم صدا کردن او، گزینش کلمات و چینش آنها کنار یکدیگر به گونه‌ای که کودک باور کند که بازجو موقعیت دردناک وی را درک می‌کند و با او همدرد است، گرفتن موقعیت دست پایین یعنی سؤال از موضوعاتی که بزه‌دیده در آنها تخصص دارد مانند بازی با عروسک یا کارت بازی یا بازی‌های کامپوتری و در این میان تکان دادن سر خود به نشانه تأیید و توجه به سخنان وی، سؤال از سن و علاقه‌های کودک و در نهایت لباس و ظاهر پرسش‌کننده تأثیر بسیاری در ایجاد همدلی و صمیمیت بین دو طرف دارد (Carter et al, 1996, 342).

بسیاری از روانشناسان عقیده دارند از لمس و در آغوش گرفتن بیمار خود هنگام درمان وی باید خودداری کرد، این موضوع در گفت‌وگو با کودک به ویژه زمانی که وی بزه‌دیده جنسی است بطور قابل ملاحظه‌ای بایستی توسط بازجو رعایت شود. وی باید از لمس کودک برای دلجویی دادن به او در هنگام ناراحتی خودداری کند چرا که چنین کاری می‌تواند آسیب‌های ناشی از سوءاستفاده جنسی را زنده کند و به کودک احساس ناامنی بدهد (Thakkar et al, 2015; 6). بطور کلی پرسش‌کننده باید با رعایت همه موارد ذکر شده از ابتدا تا انتهای جلسه، فضایی ایجاد کند که کودک به این نتیجه برسد که اظهاراتش برای بازجو باورپذیر است و او فردی قابل احترام برای وی است.

۱. تعداد کلماتی که هر کس در یک زمان معین در گفت‌وگوها و سخنوری به کار می‌گیرد را ضریب سخنگویی می‌گویند. سرعت صحبت کردن پرسش‌کننده نه بایستی خیلی سریع باشد و نه خیلی آرام (هدایتی، ۱۳۹۷، ۷۷).

2. Eye contact

۳. نحوه بازجویی از کودک

یک تحقیق و پرسش و پاسخ موفق و با استانداردهای کافی می‌تواند اطلاعات ذی‌قیمتی در رابطه با نوع، شدت جرم و هویت مرتکب از کودک بزه‌دیده استخراج کند و در نهایت جرم را به اثبات برساند. حتی اگر همه تمهیدات لازم برای افشای جرم توسط بزه‌دیده فراهم شود اما پس از آن برنامه‌ای برای اثبات جرم وجود نداشته باشد، نه تنها موجبات التیام آسیب کودک فراهم نمی‌شود بلکه عمق آن نیز بیشتر می‌شود. برای اینکه بازجو بتواند مرحله اصلی یعنی پرسش‌ها را به درستی طرح کند و پاسخ‌های با کیفیتی نیز به دست بیاورد بایستی ابتدا در آموزش اولیه مطمئن شود که کودک علت حضور خود و معانی برخی عبارات را درک می‌کند (۱-۳) و سپس با پرسش‌های منظم که شائبه‌ای در آنها نباشد (۲-۳) به هدف نهایی نائل آید.

۳-۱. آموزش اولیه

قبل از شروع پرسش و پاسخ‌های اصلی با توجه به پروتکل‌ها و منابع موجود باید چهار گام برداشته شود:

گام اول، تبیین نقش کودک در بازجویی؛ باید از کودک پرسش کرد که می‌داند برای چه کاری آنجا حضور دارد؟ روشن‌سازی نقش کودک برای کشف حقیقت در ابتدای کار لازم است، چرا که در اکثر مواقع و در حالت‌های عادی بزرگسالان از کودکان سؤالاتی را می‌پرسند که خودشان جواب آنها را بلدند و این کار را برای سنجش کودک انجام می‌دهند، در حالیکه، در بازجویی از او، این فرآیند معکوس و نقش کودک منحصر به فرد است، در نتیجه بازجو باید نقش و مسؤولیت کودک را برای وی تشریح کند، در او انگیزه ایجاد کند تا رویداد واقع شده را با جزئیات و بطور کامل بیان کند و اهمیت گفتن حقیقت را برجسته کند (Sternberg et al, 1997, 1134).

گام دوم، آموزش نحوه پاسخ به سؤالات؛ برای رسیدن به یک گزارش قابل اعتماد و اطمینان‌بخش، بازجو باید دو نکته را به کودک تفهیم کند. اولین نکته اینکه، اگر معنای

سوالی یا کلمه‌ای را متوجه نشد بگوید "متوجه نشدم" یا "منظور شما رو نمی‌فهمم" اما اگر پاسخ سؤالی را بلد نبود بگوید «بلد نیستم»^۲ (Lamb et al, 2007; 1204). بطور مثال، پرسش کننده از کودک بپرسد «اسم پدر من چیه؟» کودک باید یاد بگیرد که بگوید «نمی‌دانم» و در گفتن نمی‌دانم تردید به خود راه ندهد و برای درک معنای منظور شمارو نمی‌فهمم از وی بخواهد یک دروغ در مورد نوشیدنی روی میز به او بگوید؟ کودک در جواب این درخواست باید بگوید «منظور شما را متوجه نشدم». در نتیجه کودک باید پیش از شروع جلسه یاد بگیرد که تا در مورد معنای چیزهایی که نمی‌فهمد و پاسخ چیزهایی که نمی‌داند صراحتاً بگوید نمی‌فهمم و نمی‌دانم. هم چنین بازجو باید به کودک آموزش دهد که: «از من نمی‌دانم در همه موارد استفاده نکند. امکان دارد کودک پاسخ سؤالی را به یاد نیاورد یا از اینکه پاسخ سؤالی را بدهد احساس راحتی نکند، در این گونه موارد وی باید بگوید آن را به یاد نمی‌آورم^۳ یا از اینکه پاسخ این سؤال را بدهم احساس راحت و خوشایندی ندارم»^۴ (Cirlugea, 2017; 23).

سوم، شرح مفاهیم راست و دروغ به کودک؛ مطالعات نشان داده است زمانی که فردی از کودک می‌خواهد قول بدهد یا قسم بخورد که راستش را می‌گوید، احتمال دروغ‌گویی وی بسیار کاهش می‌یابد (Talwar et al, 2002, 396)، اما پیش از آن بازجو باید کاملاً آگاه باشد که آیا کودک معنای دروغ را می‌داند^۵ و هم چنین اعتقاد دارد که دروغ گفتن از نظر اخلاقی کار بدی است و بطور کلی رشد اخلاقی دارد یا خیر و به کودک نیز آموزش لازم را در این مورد بدهد. نکته بسیار عمیق و قابل توجه این است که بازجو باید بداند: «افرادی که هنجارهای اخلاقی را می‌دانند غالباً رفتار اخلاقی متناسب با آن را انجام نمی‌دهند، لذا کودکان شاید صراحتاً بیان کنند دروغ کار بدی است ولی این را بگویند چون می‌دانند

-
1. I don't understand
 2. I don't know
 3. I don't remember
 4. I don't feel comfortable answering the question

۵. تحقیقات روانشناسی نشان می‌دهد که بسیاری از کودکان زیر ۷ سال به اندازه کودکان بالای ۷ سال درک خوبی از تفاوت بین دروغ و راست دارند.

بزرگسالان از شنیدن آن خوشنود می‌شوند و انتظار شنیدن چنین پاسخی را دارند اما علیرغم بیان این مطلب و آگاهی از بد بودن دروغ گفتن، در پاسخ به پرسش‌ها دروغ بگویند» (Batson and Thompson, 2001, 54).

و چهارم، آماده کردن کودک برای تحقیق اصلی و به دست آوردن شناخت دقیق از وی؛ برای اینکه حافظه کودک عملکرد مناسب و بهتری داشته باشد پیشنهاد شده است که قبل از شروع پرسش و پاسخ‌های اصلی، کودک گرم شود و به عبارت دیگر پرسش و پاسخ‌های دستگرمی با او انجام شود (Larsson et al, 2003; 204)، مثلاً بازجو اجازه دهد تا وی در مورد هر چیزی که علاقه‌مند است و اطلاعات دارد با جزئیات سخن بگوید یا در رابطه با اتفاقات نزدیک به زمان بازجویی با سؤالات باز^۲ نظیر اینکه «امروز صبح چی کار کردی؟» یا «دیروز در مدرسه چه درس‌هایی داشتید» و «معلمتون در مورد چه چیزی صحبت کرد» سؤال کند. وی باید در زمانی که کودک دارد به سؤال‌ها پاسخ می‌دهد دقت کند آیا او می‌تواند روشن و واضح صحبت کند؟ آیا افعال را در جای مناسب خود به کار می‌برد؟ از زمان درک درستی دارد؟ حروف اضافه و ربط را به درستی استفاده می‌کند؟ در هر جمله‌اش چند کلمه وجود دارد؟ لذا می‌توان گفت این سؤالات علاوه بر اینکه کودک را آماده می‌کند، به پرسش‌کننده نیز کمک می‌کند تا تسلط کودک بر دستور زبان و واژگان را متوجه بشود و به همان شکل و با همان پیچیدگی یا سادگی سؤالات را بپرسد.

۱. باتسون و تامپسون برای اثبات ادعایشان به جنایات فجیع یک قرن گذشته استناد می‌کنند. آنها می‌گویند تمام این جنگ‌ها، قتل‌های دسته جمعی، نسل‌کشی، عملیات تروریستی و صدها جنایات دیگر توسط هیولاها انجام نشده است. افرادی که بطور خالصانه ای ارزش‌های اخلاقی را تصدیق می‌کنند ممکن است بطور رسوا کننده و با بی‌اعتنایی کامل در تعارض با آن عمل کنند (Batson and Thompson, 2001, 54).

۲. تحقیقات نشان داده است کودکانی که پاسخ به سؤالات باز بی‌ارتباط با واقعه مجرمانه را پاسخ داده‌اند قبل از پرسش‌های اصلی تمرین کرده‌اند بسیار موفق‌تر از دیگر کودکانی که به اصطلاح گرم نشده‌اند عمل کرده‌اند (Roberts et al, 2004; 198).

۳-۲. پرسش و پاسخ سامانمند و استاندارد

همانطور که «براک» و «سی» اظهار کرده‌اند با ارزش‌ترین و قابل‌اعتمادترین اطلاعاتی که از کودک می‌توان گرفت در اولین جلسه پرسش و پاسخ است، به ویژه اگر افشای جرم خودآگاه و داوطلبانه باشد (bruck and ceci, 2013; 559). این امر بدین خاطر است که در اولین جلسه در مقایسه با موارد بعدی، حافظه کودک کمتر دچار فراموشی شده و خود کودک نیز کمتر تحت تأثیر پیرامون خود و القانات و تلقینات آنها قرار گرفته است، اما همه این مزایا به شرطی است که در بار اول استانداردهای پرسش و پاسخ رعایت شده باشد. از جمع پروتکل‌هایی که ذکر آنها رفت و هم‌چنین تحقیقات صورت گرفته در این حوزه می‌توان چهار دستورالعمل کلی را مورد اشاره قرار داد:

اول؛ آغاز فرایند پرسش و پاسخ اصلی باید با طرح "سؤالات باز"^۱ باشد. اکثر تحقیقات حاکی از آن است که برای گرفتن اطلاعات بیشتر از نظر جزئیات و تشریح کامل رویداد واقع شده، بازجو باید از پرسش‌های باز استفاده کند و اجازه دهد که کودک تفسیر آزاد^۲ خودش از رویداد را داشته باشد و برای بیان آن از واژگان خودش استفاده کند (Bull, 2010, 9). البته پرسش‌های باز به معنای سؤالات کلی مانند «هر آنچه یادت هست را به من بگو» نیست، بلکه پرسش‌های باز باید هدفمند باشند مانند اینکه «هر آنچه برای تو در خانه عمو چنگیز اتفاق افتاد را برای من بطور کامل بگو». در اینصورت کودک جزئیات بیشتری از رویدادهای آن روز را بازگو می‌کند و اتفاقاتی را مطرح می‌کند که به کشف حقیقت کمک می‌کند در صورتی که با سؤالات بسته نظیر اینکه «آیا آن روز عمو چنگیز به اعضای خصوصی تو دست زد» نمی‌توان به آنها دست پیدا کرد.

«لمب» و همکارانش بر این باورند که «سؤالات باز» منجر به فرآیند «یادآوری آزاد»^۳ در حافظه می‌شوند در حالیکه، «سؤالات بسته»^۴ منجر به فرآیند «بازشناسی»^۵ می‌گردند. در

-
1. Open-ended questions
 2. Free narrative
 3. Free recall
 4. Close-ended questions
 5. Recognize

یادآوری آزاد هر چند همه رویدادها بطور کامل و با جزئیات بیان نمی‌شوند اما، دقت و صحت آنها از فرآیند بازشناسی بیشتر است (Lamb et al, 2002, 36). به عبارت دیگر در یادآوری آزاد فرد هیچ نشانه‌ای ندارد و خودش باید مطالب را به یاد بیاورد اما در بازشناسی با نشانه‌هایی به حافظه یاری می‌رسانیم تا آن موضوع یا واقعه را به یاد بیاوریم. (Roberts et al, 2016, 5). سؤالات باز و بسته و فرایند یادآوری و بازشناسی را می‌توان با سؤالات تشریحی و تستی مقایسه کرد. در سؤالات تشریحی ممتحن مجبور به یادآوری هر چیزی در رابطه با موضوع است اما در سوال تستی نشانه‌هایی از پاسخ را می‌تواند در سوال بیابد. بطور مثال، بازجو ممکن است بخواهد در مورد کسانی که آنجا حضور داشتند از کودک سوال کند. اگر بخواهد از روش یادآوری استفاده کند باید از کودک بپرسد «چه کسانی آنجا بودند؟» اما در بازشناسی از کودک می‌پرسد «آیا مادرت آنجا بود؟» هر چند روش دوم به کودک کمک می‌کند تا واقعه را بهتر به خاطر بیاورد ولی شائبه سؤالات تلقینی را پررنگ کرده و قدرت اثباتی گزارش را کاهش می‌دهد.

دوم؛ طرح پرسش‌های تخصصی؛ روشن است طرح سؤالات باز، بازجو را به سر منزل مقصود یعنی کشف حقیقت نخواهد رساند، چرا که تفسیر آزاد و انتخاب واژگان دلخواه توسط کودک و شرح واقعه بدون ذکر بسیاری از جزئیات مانند نوع ارتکاب جرم جنسی، تعداد دفعات، زمان وقوع آن و طریقه انجام آن راه را برای تضييع حقوق یکی از طرفین دعوا باز می‌گذارد و در نهایت برای مقام قضایی هنگام صدور رأی، تصمیم تکمیل تحقیقات را در پی خواهد داشت و این تصمیم یعنی طولانی شدن فرآیند دادرسی و در نهایت تشدید آسیب‌های روحی، جسمی و مادی طرفین دعوا. پرسش‌کننده باید دقت داشت باشد تا در فرایند یادآوری آزاد هر کجا کودک به واقعه‌ای اشاره کرد از او بخواهد در مورد آن واقعه با جزئیات بیشتری صحبت کند. لذا، بعد از اینکه پرسش‌کننده تفسیر آزاد کودک و هر آنچه را که در ذهن او از روز حادثه بود شنید باید بر غنای کمی و کیفی آن از طریق پرسش‌های تخصصی با سؤالاتی نظیر: «خوب از آن چیز بیشتر برای ما بگو»، «آیا این حادثه یکبار بود یا بیشتر؟»، «دیگه چه اتفاقی افتاد؟»، «بعدش چی شد؟»، «منظور تو از اینکه یه کاری کرد دردت گرفت چیه؟» بیافزاید.

سوم؛ سؤالات از منظر شکلی نیز تا حد امکان باید کوتاه، یک گزاره‌ای، مثبت و حتی الامکان فاقد ضمائر و اصطلاحات باشد (Saywitz & Camparo, 1998; p 828).

کودکان در فهم ضمائر و اصطلاحاتی که اشاره به افراد متفاوت، مکان و اشیایی که در نقاط مختلف زمانی قرار دارند، ضعیف هستند. پیش‌دستانی‌ها ممکن است درباره معانی چنین اصطلاحاتی گیج شوند، حتی وقتی که در صحبت‌هایشان آن‌ها را به کار می‌برند. پس بهتر است به جای استفاده از ضمیر، از اسم مکان‌ها و افراد و ... استفاده گردد. مثلاً به جای گفتن «او چه چیزی را برداشت؟» بگوییم «مادرت چه چیزی را برداشت؟» فقط در این صورت است که می‌توانیم یقین کنیم کودک و فرد بزرگسال هر دو یک معنا را در ذهن دارند (نقل در: ساریخانی و پیرولی، ۱۳۹۰: ۷۵)

هم‌چنین پاسخ به سؤالات چند گزاره‌ای و منفی دشوار است، مثلاً بازجو اگر می‌خواهد بداند در آن شبی که ادعا می‌شود سوءاستفاده جنسی اتفاق افتاده است چرا کودک فریاد زده است تا مادرش متوجه این سوءاستفاده بشود و از آن نتیجه بگیرد که مادر خانه بوده یا نبوده است و یا زه‌دیده رضایت داشته یا نداشته است، نباید بطور مثال پرسد: «وقتی چنگیز او مد طرفت مادرش خونه نبود که فریاد بزنی تا بیاد و جلوی چنگیز رو بگیره؟» بلکه باید پرسد: «وقتی چنگیز او مد طرفت چی کار کردی؟»، «چرا فریاد نزدی؟»، «مادرت اون زمان کجا بود؟»

چهارم؛ طرح سؤالات تلقینی ممنوع است: سؤالات تلقینی به ویژه زمانی که سن کودک پایین است و از حادثه زمان زیادی می‌گذرد می‌تواند حافظه را آسیب‌پذیر و غیر قابل اعتماد کند (Lamb et al, 2002, 36) وقتی لباساتو در آورد به کجاها دست زد؟ وقتی داشت اذیت می‌کرد احساس بدی داشتی؟ میشه جایی که اون بهت صدمه زده رو نشون بدی؟ اینگونه سؤالات کودک را به سمتی هدایت می‌کنند که در جهت تأیید بازجو سخن بگوید. حتی چنین اظهار شده است که: «در واقع پرسش ساده کجا رفته بودی؟ در ذهن کودک ممکن است این‌گونه تفسیر شود که تو بدون اجازه من حق رفتن نداشتی و من عصبانیم؛ بنابراین به سادگی تحت تأثیر و القای بازجو قرار می‌گیرند. لذا با توجه به این حقیقت که کودکان در جواب دادن به سؤالات به جای کشف و بیان حقیقت بیشتر درصدد جلب نظر

مخاطب خود هستند، شاید به همین دلیل به شدت تحت تأثیر پیش فرض‌های منفی و القانات اشتباه قضات و بازپرسان قرار می‌گیرند. از این‌رو، اثر تکرار سؤالات تلقینی بر حافظه کودکان در حد بسیار بالایی مخرب و منفی است» (نقل در: کریمی، ۱۳۹۳: ۹۶)

پنجم، پرسش‌کنندگان علاوه بر اجتناب از سؤالات تلقینی باید از سؤالاتی که صرفاً با بله و خیر پاسخ داده می‌شوند، حداقل تا زمانی که الزامی به این کار ندارند اجتناب کنند (Bull, 2010, 9)؛ چرا که یک بله و خیر اشتباه می‌تواند مسیر بازجویی را به طور کلی منحرف کند. بطور مثال برای آگاهی از این که تعرض چه هنگامی از روز رخ داده است صحیح نیست که پرسند آیا شب بود؟ آیا بعد از ظهر بود؟ بلکه بهتر است، اولاً از طریق سؤالات بازی که پرسیده‌اند زمان آن را کشف کنند و ثانیاً با پرسش‌هایی نظیر چه زمانی از روز این اتفاق افتاد؟ یادت هست اون زمان تلوزیون داشت چه برنامه‌ای پخش می‌کرد؟ نتیجه مورد نظر را بگیرند یا برای آگاهی از اینکه تعرضی اتفاق افتاده است نباید از ابتدا سوال کنند آیا کسی به اعضای تو دست زد؟ آیا او در برابر تو برهنه بود؟ بهتر است پرسیده شود چه لباسی تنش بود؟ اون فرد مجبور بود چه کارهایی رو بکنی؟

موارد ذکر شده رهنمودهای کلی پرسش و پاسخ از کودکان است که می‌تواند در بحث آموزش بازجو نیز ملحوظ نظر قرار بگیرد. نظام قضایی کشور بایستی آگاه باشد که شهادت و گزارش کودکان را به واسطه اینکه نابالغ هستند یا در برخی از مسائل درک کاملی ندارند نمی‌توان نادیده انگاشت، بلکه با رعایت یک سلسله بایدها و نبایدها می‌توان اطلاعات بیشتر، دقیق‌تر و صحیح‌تری از کودکان گرفت. هر چقدر بازجویی از استانداردها و دستورالعمل‌های علمی حاکم بر آن فاصله بگیرد به همان اندازه آگاهی از واقعیت جرم کمتر می‌شود و این امر نه تنها گاهی اوقات اثبات جرم را با دشواری روبرو می‌کند و باعث رهایی مجرم می‌شود، بلکه بدتر از آن امکان دارد بیگناهی را به ورطه مجازات بکشاند.

نتیجه

فرایند تحقیقات مقدماتی به ویژه جلسه بازجویی، پرسش و پاسخ، مصاحبه و یا هر عنوان دیگری که بر روی آن نهاد شود، از بخش‌های مهم نظام عدالت کیفری است که نهایتاً بخش عظیمی از توجیهاات صدور حکم نیز روی آن قرار می‌گیرد، ولی تا کنون هیچ قانون یا آیین‌نامه خاصی برای قسمت فنی آن نوشته نشده است. به عبارت دیگر، باید موضوعاتی نظیر وجود یک بازجوی متخصص و آموزش دیده که کارت مخصوصی نیز داشته باشد جزو حقوق طرفین دعوا قرار و مورد تصریح قانون قرار گیرد. روشن است که داشتن سواد حقوقی یا تجربه کاری مقام قضایی و ضابط دادگستری که وظیفه بازجویی را بر عهده دارد به تنهایی تضمینی برای برگزاری یک جلسه پرسش و پاسخ مفید و با کیفیت نیست. در بسیاری از کشورهای دنیا نظیر انگلستان و آمریکا برای تربیت نیروهای متخصص و پیشبرد با کیفیت فرایند بازجویی، دوره‌های آموزشی برگزار می‌شود. دانشگاهیان و نهادهای تحقیقاتی نیز در به روز کردن آن‌ها تلاش می‌کنند، در حالیکه خلاً تمام موارد مذکور در نظام کیفری و ادبیات حقوقی ایران مشهود است. دقت در فرایند بازجویی و وجود نیروی انسانی متخصص زمانی که کودک بزه‌دیده سوء استفاده جنسی، مخاطب بازجویی است به مراتب بیشتر است. کودکان تحولات شناختی متفاوتی دارند و عملکرد حافظه آنها با کوچکترین مداخله نادرستی کاهش می‌یابد. اگر در دیگر جلسات پرسش و پاسخ جنسیت بازجو اهمیتی ندارد، در تحقیق از کودکان مناسبتر است یک زن آن را انجام دهد. زنان می‌توانند فضای صمیمی‌تری با کودک ایجاد و سریعتر اعتماد وی را جلب کنند. ایجاد فضای دوستانه باعث می‌شود کودک خودش را دستان پرسش‌کننده رها کند و این مهم علاوه بر جنسیت بازجو به دو پیش شرط نیاز دارد: یک اینکه وی پیش از شروع جلسه با کمک مددکار اجتماعی در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی، فیزیکی، ذهنی، خانوادگی و فرهنگی کودک اطلاعاتی را به دست بیاورد تا بتواند ضمن اینکه از پیش چارچوب و آغاز و پایان تحقیق را در ذهن خود مشخص می‌کند، در خلال پرسش و پاسخ نیز سؤالی نپرسد که کودک حس اعتمادش را از دست بدهد. دوم، بازجو آموزش ببیند که همه رفتارها اعم از سلام و احوال‌پرسی

ابتدایی، کلماتی که استفاده می‌شود، مکان نشستن و حتی نوع نگاه بر ایجاد رابطه صمیمی تأثیر می‌گذارد.

بخش مهم دیگری که به روایت داده‌های علمی در پرسش و پاسخ از کودکان به ویژه بزه‌دیدگان جنسی به واسطه نوع بزه‌دیدگی آنها حیاتی است چگونگی پرسش است. علت اصلی آن است که کودکان به راحتی نظر خود را با توجه به چگونگی طرح سوال تغییر می‌دهند زیرا اغلب یاد گرفته‌اند تا به نوعی حرف بزنند که رضایت بزرگسالان را به همراه داشته باشند. بر سر مواضع خود ایستادگی ندارند و در صورت تکرار سوال پاسخ را عوض می‌کنند. معنای دقیق خیلی از عبارات را نمی‌دانند و در نتیجه ممکن است در جواب سؤالاتی که با بله و خیر همراه است، اشتباه کنند. مثلاً بازجو از وی بپرسد: «آیا چنگیز به تو تجاوز کرد؟» و کودک گمان کند دستمالی آلت جنسی او همان تجاوز است و بگوید: «بله». لذا بهتر است پرسش‌کننده با طرح سؤالات باز اجازه دهد کودک شرح آزاد خود از واقعه را داشته باشد، اما پس از آن تلاش کند در خلال این شرح آزاد، با پرسش‌های تخصصی و بسته‌تر اطلاعات مورد نیاز را کسب کند

منابع

الف) فارسی

- ابراهیمی، شهرام؛ رئوفیان نائینی، حمید، «جایگاه بزه‌دیده در تحقیقات مقدماتی»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضائی، شماره ۷۲، صص ۱ تا ۲۳، ۱۳۹۴.
- اختری، عباس، موذن زادگان، حسنعلی، «پایگاه حقوق بزه‌دیده در مرحله تحقیقات مقدماتی از منظر قانون آیین دادرسی کیفری ایران»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۲۶، صص ۴۱ تا ۷۳، ۱۳۹۸.
- بشیریه، تهمورث، دانشنامه عدالت کیفری کودکان و نوجوانان، نشر نگاه معاصر، چاپ اول، ۱۳۹۱.
- خالقی، علی، نکته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری، انتشارات شهر دانش، چاپ یازدهم، ۱۳۹۷.
- رایجیان اصلی، مهرداد، «بزه‌دیده شناسی حمایتی در پرتو اعلامیه اصول بنیادی عدالت برای بزه دیدگان و قربانیان سوء استفاده از قدرت»، نشریه پژوهش‌های حقوقی، شماره ۷، از ۲۹ تا ۵۳، بهار و تابستان ۱۳۸۴.
- زارع فرابندی، فیروزه، «نقش ارتباط غیر کلامی در مصاحبه مرجع، کتابداری و اطلاع‌رسانی»، مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی، شماره ۱۲، صص ۵۹-۶۸، ۱۳۷۹.
- ساریخانی، عادل، پیرولی، سعیده، «اعتبار علمی شهادت کودکان»، پژوهش حقوقی، شماره ۳، صص ۶۱ تا ۸۶، تابستان ۱۳۹۰.
- ساقیان، مهدی، «تقویت حقوق و آزادی‌های متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲»، نشریه پژوهش حقوق کیفری، سال دوم، شماره ششم، ۱۱۳-۱۳۶، ۱۳۹۳.

الزامات علمی بازجویی از کودکان بزه‌دیده سوء استفاده جنسی در فرایند تحقیقات مقدماتی؛ گلدوزیان | ۳۷ |

سهرابی، مهران، «از پرونده شخصیت تا پرونده شناسایی شخصیت کودکان و نوجوانان»، در: معظمی، شهلا، مهدوی، محمود، *دانشنامه علوم جنایی اطفال و نوجوانان*، نشر دادگستر، چاپ اول، ۱۴۰۰.

شریف‌زاری، ژینوس، *حمایت از اطفال بزه‌دیده در فرایند دادرسی کیفری ایران انگلستان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۷.

عابدینی، غلامرضا؛ علوی، سیدمحمد تقی، «بررسی محتوبات پرونده‌ی شخصیت اطفال و نوجوانان در حقوق ایران»، *حقوق جزا و سیاست جنایی*، شماره ۳، صص ۹۷-۱۱۹، ۱۳۹۵.

کریمی، عباس، بزرگمهر، امیرعباس، *تأثیر سن بر شهادت؛ از دید روانشناسی و حقوق*، فصلنامه حقوق، *مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دوره ۴۴، شماره ۱، بهار ۱۳۹۳، صفحات ۸۷-۱۰۴.

گلدوزیان، حسین، هدایتی گودرزی، حنا، «تحلیل کیفری ماهوی ناظر بر سوء استفاده جنسی از اطفال و نوجوانان»، *دیدگاه‌های حقوق قضایی*. ۲۷ (۹۷)، صص ۲۸۵-۲۵۹، ۱۴۰۱.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین، «رویکرد جرم شناختی قانون حقوق شهروندی، (درباره رابطه آیین دادرسی کیفری و جرم‌شناسی)» *مجموعه مقالات همایش حقوق شهروندی*، چاپ اول، نشر گرایش، ۱۳۸۸.

نیازپور، امیرحسن، «افتراقی شدن مراجع رسیدگی کننده به جرایم کودکان و نوجوانان در قلمرو سیاست کیفری ایران» در: پورمحمی آبادی، حسین، *سیاست کیفری کودکان و نوجوانان بزه‌دیده و بزه‌کار*، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۵.

هدایت، هدیه، «آیین دادرسی افتراقی کودکان بزه‌دیده» در: معظمی، شهلا، مهدوی، محمود، *دانشنامه علوم جنایی اطفال و نوجوانان*، نشر دادگستر، چاپ اول، ۱۴۰۰.

هدایتی گودرزی، حنا، *بررسی حقوق اطفال بزه‌دیده جرایم جنسی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۷.

ب) انگلیسی

- Abedini, Gholamreza, Alavi, MonammadTaghi; “**Investigating the Content of Children and Teenagers' Personality Document at Iranian Law**”, *Criminal Law and Criminal Policy*, No. 3, Pages 119-97, 2015. [In Persian]
- Akhtari, Abbas; Moazenzadegan, Hassanali; “Victim’s Rights in Preliminary Investigations in the Context of the Iranian Criminal Procedure Code”, *Journal of Criminal Law Research*, Vol. 7, Issue 26, May 2019, Pages 41-73 [In Persian]
- Almerigogna, Jehanne, Ost, James, Bull, Ray, Akehurst, Lucy, “A State of High Anxiety: How Non-Supportive Interviewers can Increase the Suggestibility of Child Witnesses”, *Cognitive psychology*, 21: 963-974, 2007.
- Axinn, William. “The influence of interviewer sex on responses to sensitive questions in Nepal”. *Social Science Research*, 20, pp 303-318, 1991.
- Back, Christina, Gustafsson, Per, Larsson, IngBeth, Berter, Carina, “Managing the legal proceedings: An interpretative phenomenological analysis of sexually abused children’s experience with the legal process”, *Child Abuse & Neglect*, 35, pp 50-57, 2011.
- Barth, J., Bermetz, L., Heim, E., Trelle, S., & Tonia, T. “The current prevalence of child sexual abuse worldwide: A systematic review and meta-analysis”. *International Journal of Public Health*, 58, pp 469-483, 2013.
- Batson, Daniel, Thompson, Elizabeth, “Why Don't Moral People Act Morally? Motivational Considerations”, *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 10, No. 2, pp. 54-57, 2001.
- Bays, J., & Chadwick, D. “Medical Diagnosis of the Sexually Abused Child”. *Child Abuse and Neglect: The International Journal*, 17(1), pp 91-110, 1993.
- Bashirieh, Thammores, *Encyclopedia of Criminal Justice for Children and Adolescents*, Negahemoaser Publication, first edition, 2011. [In Persian]
- Bruck M, Ceci SJ. “Expert testimony in a child sex abuse case: translating memory development research”. *Memory*, 21, pp 556-565, 2013

- Bull, R. "The investigative interviewing of children and other vulnerable witnesses: Psychological research and working/professional practice". *Legal and Criminological Psychology*, Vol 15, pp 5-23, 2010.
- Carter, C. A., Bottoms, B. L., & Levine, M. "Linguistic and socioemotional influences on the accuracy of children's reports". *Law and Human Behavior*, vol 20, pp 335-358, 1996.
- Cashmore, Judy, Shackel, Rita, "Gender Differences in the Context and Consequences of Child Sexual Abuse", *Current issues in criminal justice*, Vol 26, No 1, pp 75-104, 2014.
- Ceci, S. J., & Bruck, M. "Suggestibility of the child witness: A historical review and synthesis". *Psychological Bulletin*, 113, pp 403-439, 1993.
- Cirlugea, Olga, *Child Sexual Abuse Interviewing: Development and Pilot Testing of a Forensic Training*, A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Psychology, 2017.
- Cronch, L. E., Viljoen, J. L., & Hansen, D. J. "Forensic interviewing in child sexual abuse cases: Current techniques and future directions". *Aggression and Violent Behavior*, 11, pp 195-207, 2006.
- Ebrahimi, Shahram; Raoofian naeni, Hamid; "Situation of victim in the Primary investigation", *Quarterly Journal of Judicial Law Views*, Vol. 20, Issue 72 - Serial Number 72 March 2016, Pages 1-23. [In Persian]
- Fielding, Nigel, Conroy, Sue., "Interviewing Child Victims: Police and Social Work Investigations of Child Sexual Abuse", vol 26, no 1, pp 103-124, 1992.
- Fisher, R.P. Geiselman, R.E., & Amador, M. "Field test of the cognitive interview: Enhancing the Recollection of actual victims and witnesses of Crime". *Journal of Applied Psychology*, 74(5), pp 722-727, 1989.
- Goldouzian, Hossein, hedayati goodarzi, hannane, "Substantive criminal analysis of sexual abuse of children and adolescents", *Quarterly Journal of Judicial Law Views*, Vol. 27, Issue 97 - Serial Number 97, June 2022, Pages 259-285. [In Persian]
- Golomb, C. & Galasso, L. "**Make believe and reality: Explorations of the imaginary realm**". *Developmental Psychology*, 31, pp 800-810, 1995

- Goodman-Delahunty, Jane, "Profiling parental child sex abuse", *Trends & issues in crime and criminal justice*, No. 465 January, 2014
- Goodman, Gail, Melinder, Annika, "Child witness research and forensic interviews of young children: A review", *Legal and Criminological Psychology*, 12, 1-19, 2007.
- Hedayati Goodarzi, Hannane, *Study the rights of children victims of sexual crimes*, master's thesis in criminal law and criminology, Allameh Tabataba'i University, 2017. [In Persian]
- Hershkowitz, Irit, Lanes, Omer, Lamb, Michael, "Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents", *Child Abuse & Neglect* 31, pp 111-123, 2007.
- Hedayat, Hedyeh, "Differential procedure of children victims" in: Moazzami, Shahla, Mahdavi, Mahmood, *Encyclopedia of Criminal Sciences of Children and Adolescents*, dadgstar publication, first edition, 2021. [In Persian]
- Karimi, Abbas, Amirabbas, Bozorgmehr; "The effect of age on the testimony from the perspective of psychology and law", *Private law studies quarterly*, Volume 44, Issue 1 - Serial Number 1, April 2014, Pages 87-104. [In Persian]
- Khaleghi, Ali, *Brief commentaries on: code of criminal procedure*, Shahre Danesh Legal Research Institute publication, 11th edition, 2018. [In Persian]
- Lamb, Michael, Garretson, Michelle. "The Effects of Interviewer Gender and Child Gender on the Informativeness of Alleged Child Sexual Abuse Victims in Forensic Interviews", *Law and Human Behavior*, Vol. 27, No. 2, pp 157-171, 2003.
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W., & Mitchell, S. (2002). "Is ongoing feedback necessary to maintain the quality of investigative interviews with allegedly abused children? " *Applied Developmental Science*, 6, 35- 41.
- Lamb, M. E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Horowitz, D., & Abbott, C. B. "Does the type of prompt affect the accuracy of information provided by alleged victims of abuse in forensic interviews? ", *Cognitive Psychology*, Vol. 21(9), pp 1117-1130, 2007.
- Larsson, A.S., Granhag, P.A., & Spjut, E. "Children's recall and the cognitive interview: Do the positive effects hold over time?" *Cognitive Psychology*, 17, pp 203-214, 2003.

- Lyon, T.D. *Ten step investigative interview*. Retrieved from <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=thomaslyon>., 2005
- London, Kamala, Bruck, Maggie, Ceci, Stephen J., Shuman, Daniel W., “Disclosure of child sexual abuse What Does the Research Tell Us About the Ways That Children Tell?”, *Psychology, Public Policy, and Law*, Vol. 11, No. 1, pp 194–226, 2005.
- Najafi Abrandabadi, Ali Hossein, *The criminological approach of the law of citizenship rights, (about the relationship between criminal procedure and criminology)*, Collection of articles of the conference on citizenship rights, first edition, Gerayesh publication, 2009. [In Persian]
- Niazpour, Amirhasan, “The differentiation of courts dealing with the crimes of children and juveniles in the territory of Iranian penal policy” in: Pormohyabadi, Hossein, *penal policy and victim and delinquent children and juveniles*, Mizan Publishing House, first edition, 2015. [In Persian]
- Rayejian Asli, Mehrdad; “Protective Victimology in Light of "The Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power”, *The Journal of Legal Research*, Volume 4, Issue 7, February 2005, Pages 29-53. [In Persian]
- Roberts, Kim, Lamb, Michael, Sternberg, Kathleen. “The Effects of Rapport-building Style on Children’s Reports of a Staged Event”, *cognitive psychology*, 18: pp 189–202, 2004.
- Roberts, K., Qi, H., & Zhang, H. “Challenges facing east asian immigrant children in sexual abuse cases”. *Canadian Psychology*, 57(4), pp 1-27, 2016.
- Sarikhani, Adel, Pirvali, Saeedeh, “Scientific Validity of Children's Testimony”, *Legal Research*, No. 3, pp. 61-86, Summer 2011. [In Persian]
- Saghian, Muhamad Mehdi; “The Reinforcement of Rights of Accused in the Primary Investigation Stage of Criminal Procedure Law” (2014), *Journal of Criminal Law Research*, Volume 2, Issue 6 - Serial Number 6, April 2014, Pages 113-136. [In Persian]
- Saywitz, K. J., & Camparo, L. “Interviewing child witnesses: A developmental perspective”. *Child Abuse & Neglect*, 22(8), pp 825-843, 1998.
- Saywitz, K. J., Goodman, G. S., Nicholas, E., & Moan, S. F. Children’s memories of a physical examination involving genital touch:

- Implications for reports of child sexual abuse". *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 59, pp 682–691, 1991.
- Sharifzari, Jinous, *Protection of child victims in the criminal proceedings of Iran and England*, Master's thesis in criminal law and criminology, Shahid Beheshti University, 2008. [In Persian]
- Sohrabi, Mehran, "from the personality file to the personality identification file of children and adolescents", in: Moazzami, Shahla, Mahdavi, Mahmood, *Encyclopedia of Criminal Sciences of Children and Adolescents*, dadgstar publication, first edition, 2021. [In Persian]
- Sternberg, K.J., Lamb, M.E., Hershkowitz, I., Yudilevitch, L., Orbach, Y., Esplin, P.W., & Hovav, M. "Effects of introductory style on children's abilities to describe experiences of sexual abuse". *Child Abuse and Neglect*, Vol 21, pp 1133 -1146, 1997
- Talwar, Victoria, Lee, Kang, Bala, Nicholas, Lindsa, R. C. L., *Children's Conceptual Knowledge of Lying and its Relation to Their Actual Behaviors: Implications for Court Competence Examinations*, "Law and Human Behavior", Vol. 26, No. 4, 2002.
- Thakkar, Melanie, Jaffe, Alan, Vander Linden, Rachael. "Guidelines for Conducting a Victim-Sensitive Interview", *Journal of Child Sexual Abuse*, pp1–14, 2015
- Themeli, Olga, Panagiotak, Maria, "Forensic Interviews With Children Victims of Sexual Abuse: The Role of the Counselling Psychologist", *The European Journal of Counselling Psychology*, Vol. 3(1), pp 1–19, 2014.
- Yuille, John, Cooper, Barry, Hervé, Hugues, *The Step-Wise Guidelines for Child Interviews: The New Generation*, In M. Casonato & Pfafflin (Eds.), *Handbook of pedosexuality and forensic science*, 2009.
- Zare Farabandi; Firouzeh, "The role of non-verbal communication in reference interview", *Journal of Library and Information*, Volume 3, Issue 4 - Serial Number 12, April 2001, pp 59-68. [In Persian]

الزامات علمی بازجویی از کودکان بزه‌دیده سوء استفاده جنسی در فرایند تحقیقات مقدماتی؛ گلدوزیان | ۴۳ |

استناد به این مقاله: گلدوزیان، حسین. (۱۴۰۲). الزامات علمی بازجویی از کودکان بزه‌دیده سوء استفاده جنسی در فرایند تحقیقات مقدماتی. فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۱۱ (۴۲)، ۴۳-۹. doi: 10.22054/jclr.2023.59611.2305

Criminal Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License